

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická

ZÁVĚREČNÁ PRÁCE

Liberec 2019

Kateřina Klimentová, DiS.

Bud' připraven na nečekané

Závěrečná práce

Studijní program:

Studijní obor:

Autor práce:

Vedoucí práce:

DVPP Další vzdělávání pedagogických pracovníků

Studium v oblasti pedagogických věd – vychovatelství

Kateřina Klimentová, DiS.

Mgr. Lenka Nádvorníková, Ph.D.

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Zadání závěrečné práce

Bud' připraven na nečekané

<i>Jméno a příjmení:</i>	Kateřina Klimentová, DiS.
<i>Osobní číslo:</i>	P18C00053
<i>Studijní program:</i>	DVPP Další vzdělávání pedagogických pracovníků
<i>Studijní obor:</i>	Studium v oblasti pedagogických věd – vychovatelství
<i>Zadávací katedra:</i>	Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky
<i>Akademický rok:</i>	2018/2019

Zásady pro vypracování:

Cíl závěrečné práce: Zpracování pedagogického projektu pro žáky prvního stupně se zaměřením na rizikové jevy, s kterými se žáci mohou setkat v běžném životě. Naučit se v při setkání s určitým jevem adekvátně zachovat.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava a zpracování pedagogického projektu, formulace závěrů.

Metoda: Projekt.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

- GINOTT, H., 2015. Umění komunikace s dětmi. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0926-3.
JUUL, J., HOEG, P. a kol., 2018. Trénink empatie u dětí. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1278-2.
MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., 2003. Mládež a delikvence. Praha: Portál. ISBN 80-7178-771-X.
VÁGNEROVÁ, M., 2014. Současná psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0696-5.
VÍTKOVÁ, M., 2004. Integrativní speciální pedagogika. Brno: Paido. ISBN 80-7315-071-9.

Vedoucí práce:

Mgr. Lenka Nádvorníková, Ph.D.
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání práce:

3. dubna 2019

Předpokládaný termín odevzdání:

20. prosince 2019

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

Ing. Zuzana Palouňková, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 3. dubna 2019

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou závěrečnou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé závěrečné práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li závěrečné práce nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Závěrečnou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé závěrečné práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že texty tištěné verze práce a elektronické verze práce vložené do IS/STAG se shodují.

11. listopadu 2019

Kateřina Klimentová, DiS.

Anotace

Závěrečná práce je projektem pro základní školy. Projekt je vytvořen za účelem prožití některých náročných životních situací, se kterými se žák může běžně setkat. Prožití těchto situací mu bude umožněno pod odborným dohledem, v bezpečném prostředí a mělo by být přínosem pro pozdější konfrontaci s takovou situací v realitě. Žáka by situace po absolvování projektu neměla tolik vyvést z míry, měl by si vzpomenout na projekt a zachovat se v danou chvíli správně.

Klíčová slova

Náročná životní situace, podpora zdraví, společnost, vrstevníci, pomoc

Abstract

My final thesis is a project intended for primary schools. The main aim of this project is to demonstrate different types of situations pupils may encounter with on daily basis. The pupils should learn how to react in these situations which should help them in the future life. There'll be a special supervision as well and the whole project is set in a safe environment. If the pupils get in these situations in a real life they should be able to act rationally and recall the project.

Key words

Difficult life situation, health promotion, society, peers, help

Obsah

Úvod

1. Teoretická východiska projektu	8
1.1 Sociální problém	8
1.2 Náročná životní situace	8
1.3 Poruchy chování v dětském věku a dospívání	9
1.4 Mechanismy sociální prevence patologického chování	9
1.5 Vrstevnické party	10
1.6 Děti, společnost a rodina	10
1.7 Empatie a kvalitní prostředí pro výuku a rozvoj	11
1.8 Zdraví a nemoc	12
1.9 Podpora zdraví.....	12
1.10 Diabetes mellitus (úplavice cukrová)	13
2. Popis projektu.....	14
2.1 Cílová skupina.....	15
2.2 Harmonogram dne	15
2.3 Personální zajištění.....	18
2.4 Popis situací.....	19
2.5 Výsledky a závěry projektu.....	21
Seznam použitých zdrojů	23

Úvod

V dnešní době se děti na ulici mohou setkávat s velkou řadou nástrah. Některé jsou běžnou součástí života už stovky let – jako například člověk, který potřebuje pomoc v náhlém kolapsu či nemoci. Jiné se zde vyskytují teprve pár desítek let. Mohou to být drogy, únosy nebo opilství. Domnívám se, že na všechny tyto situace, se kterými se dítě může setkat, je potřeba ho řádně připravit. Děti chodí do školy, ze školy či ke kamarádovi často samy a měly by vědět, co je na cestě může potkat, jak se s tím vypořádat tak, aby nebyly ohroženy. Na koho se obrátit, koho odmítnout, a co v žádném případě nedělat!

Pro tyto skutečnosti autorka vytvořila projekt pro žáky základních škol, který by jim reálně, ale v bezpečném prostředí ukázal možné situace, se kterými se mohou setkat kdykoliv a kdekoliv ve svém životě. Projekt klade důraz na autentický zážitek ze situace. Chce po dítěti, aby se nějak zachovalo! Teď je jedno, jestli to bude správně či ne. Důležité je, že situaci prožije nebo ji bude alespoň zpovzdálí pozorovat a vytvoří si na ní nějaký názor. Vše bude následně rozebráno s profesionály v oboru a dítě si prožitek a nabyté informace vstřípí pro možnou pozdější konfrontaci se stejnou, již reálnou situací. Cílem projektu je též zvýšit povědomí dětí o sociálně patologických jevech.

Teoretická část se věnuje všem náročným životním situacím, se kterými se dítě v projektu setká. Teorie je psaná také o dětech a rodině. Mám za to, že chování, ať už je jakékoliv, pomoc, kterou jsme ochotni poskytnout ostatním, to vše se vytváří v rodině dítěte. Rodina učí dítě empatii, učí ho přijímat člověka takového, jaký je, podporuje ho a vede na cestě životem, předává mu hodnoty a poskytuje emoční bezpečí. Toto vše je důležité pro to, aby se dítě v náročných situacích, které ho můžou v životě potkat, zachovalo správně, nebo z ní alespoň vyšlo s čistým štítem, že v dané chvíli udělalo maximum pro druhého v rámci jeho možností a nabytých vědomostí...

V praktické části je definována cílová skupina vhodná pro autorčin projekt. Jsou zde podrobně rozebrány situace, které jsou v projektu simulovány, možné komplikace a nechybí nabídka správné reakce žáka. Celý projekt je odborně zajištěn znalostmi a zkušenostmi profesionálů z oborů potřebných pro jeho realizaci. Harmonogram dne je podrobně popsán v další části.

1. Teoretická východiska projektu

1.1 Sociální problém

Sociální problém můžeme definovat jako situaci v lidských vztazích a ve společnosti, která je obtížná a je jí potřeba věnovat pozornost na základě různých opatření. Například korektivních, nebo vyrovnávacích. Sociální problém se dotýká situací, které přesahují osobní situaci jedince a zasahují větší počet lidí. Pokud hodnotíme, jestli se jedná o sociální problém nebo jev normální, pro posouzení uplatňuje hodnoty na dané společnosti. Pomyslnou hranici mezi normalitou a abnormalitou stanovují například společenské normy, povědomí veřejnosti, nebo třeba právní předpisy. (Vrtišková 2009, s. 40; Vítková 2004, s. 399 - 402)

1.2 Náročná životní situace

Náročnou životní situací rozumíme takovou situaci, která brání nebo ztěžuje jedinci dosažení cíle. Velké pracovní tempo, rozchod či neúspěch ze zkoušky, to vše může pro jedince znamenat náročnou životní situaci. V jejím důsledku můžou vzniknout stavy jako stres, deprivace nebo frustrace. Jsou to stavy vznikající jako reakce na špatnou životní situaci.

Frustrace je neočekávaná ztráta naděje na uspokojení subjektivně důležité potřeby. Je to nepříznivý citový stav zklamání, který vzniká, pokud nemůžeme dlouhodobě dosahovat cílů, které jsme si vytyčili. *Deprivace je stav, kdy některá z objektivně významných potřeb není uspokojována v dostatečné míře, přiměřeným způsobem, a po dostatečně dlouhou dobu.* Deprivace patří k nejzávažnějším zátěžovým vlivům. Stres je komplexní psychofyziologická reakce, která se projevuje pocitem velkého zatížení, ohrožením duševní pohody, tíhou a tísní. Stres bývá spojen s uvědoměním si přílišného zahlcení událostmi. (Vágnerová 2014, s. 40 – 44)

1.3 Poruchy chování v dětském věku a dospívání

Poruchu chování můžeme definovat jako odchylku v oblasti socializace. Jedinec nerespektuje běžná pravidla, která by ve svém věku a při rozumových schopnostech měl zvládat. Dítě se učí rozlišovat žádoucí a nežádoucí chování i jeho vhodnost v určité situaci. Příslušné normy by mělo znát, a hlavně se podle nich řídit. Ve vyšším věku by mělo být schopno své chování regulovat. Signálem dosažení tohoto stádia je pocit vin při nevhodném chování. Jedinec musí být schopný odložit aktuální uspokojení, nebo se ho vzdát, nereagovat impulzivně a brát v úvahu reakce okolí. O poruše chování hovoříme tehdy, když jedinec normy chápe, ale nerespektuje je, nebo se takovým normám nedokáže podřídít. Důvodem může být neschopnost ovládat své chování, jiná hodnotová hierarchie nebo rozdílné osobní motivy. Pokud dítě normy nechápe, o poruchu chování nejde. Jsou to například mentálně postižení jedinci nebo takové děti, které pochází z rozdílného sociokulturního prostředí. Porucha se často projevuje neschopností navázat a udržet přijatelné sociální vztahy, nebo neadekvátním chováním. Tito jedinci za porušení norem nepocítují vinu, nemají totiž dostatečně rozvinuté sebevědomí.

Společnost posuzuje problematické chování dětí negativně. Děti, patřící do jiné sociální skupiny necítí být součástí majority, neakceptují proto jejich názory a odmítání. Kritika a odmítání může jejich tendenci k nerespektování požadavků společnosti jen posílit. Závažné problémy v chování těchto jedinců posilují tendenci označovat je jako asociály nebo kriminálníky. Rodiče vrstevníků nechtějí, aby se stýkal s jejich děti, což snižuje motivaci k nápravě. Poruchy chování bývají spojeny se školním selháním, tím pádem v horší profesní pozici, s čím souvisí sociální i ekonomické postavení. (Vágnerová 2014, s. 715 - 731)

1.4 Mechanismy sociální prevence patologického chování

Potřeba preventivního přístupu k sociálně patologickým jevům je dána praxí. Některá osobnostní témata, podmínky a sociální důsledky, za nichž daný jev vzniká, se nápadně opakují. Opakují se i způsoby, jakými na ně společnost reaguje. Sociálně patologické jevy jsou vnímány jako sociální ohrožení. Každá oblast společenského života má svůj obvyklý způsob řešení konkrétního sociálně patologického projevu. V přístupu výchovně-vzdělávacím je jádrem řešení problému působení a ovlivňování jedince. Tento přístup je oblastí školské politiky – výchovy a vzdělávání. Prevence je v našich podmínkách spojena s předmětem konkrétní disciplíny. Proto se odděluje prevence závislostí od kriminality dalších sociálně patologických jevů, i když je zřejmé, že mají mnoho společného. (Vítková 2004, s. 389)

1.5 Vrstevnické party

Pro rizikovou mládež je vrstevnická skupina důležitější, než pro mladé lidi vyrůstající v rodinách, jež dětem poskytují podporu, vytyčují meze a dovolené chování. Vrstevnická skupina není pro nikoho jen bezproblémovým zázemím, zvláště pro jedince, kteří vyrůstají bez zájmu rodičů. I pro dítě vychovávané funkční rodinou je tato skupina více či méně stresujícím faktorem. Jak obstát u vrstevníků jako o někoho, kdo sdílí stejné hodnoty. Nároky v těchto skupinách jsou vyšší a zahrnují způsob vyjadřování, úpravu zevnějšku, způsob chování, postoj k opačnému pohlaví postoj ke škole, rodičům, ke kouření, drogám nebo alkoholu.

Delikventní party u nás vznikají z podskupin mladých lidí, kteří se dobře znají z jiné instituce. Tyto skupiny se vymykají běžným mechanismům sociální kontroly, vytvoří si vlastní hodnotové preference a chovají se vysoce autonomně. (Matoušek 2003, s. 83)

1.6 Děti, společnost a rodina

Z našeho světa začínají pomalu mizet společenské hodnoty, které už netvoří záchytné body pro jednotlivce. Dospěli jsme od hodnot, založených na morálce, k pokusům o definování věcnějšího základu, postaveného na vědě. Neexistence pevných norem a hodnot přinesla velkou osobní svobodu, ale také nutnost hledat vlastní cesty pro svůj cíl a pro přijímání sociálních a existenciálních rozhodnutí. Jedinec v dnešním světě ještě nikdy nebyl tak svobodný. Zároveň je však nyní kladen důraz na osobní zodpovědnost. Děti by měly ve věku 10 let znát už sami sebe, pokud se mají dokázat pohybovat jistě a bezpečně mezi dospělými a všemožnými lákadly okolního světa.

O mnoha vzorech dětí a mládeže – popových hvězdách, sportovcích a dalších – se denně v médiích píše v souvislosti s alkoholismem, užíváním drog a dopingem, spolu s fotkami z léčeben, což vede ke glorifikaci kriminálního a sebedestruktivního životního stylu.

Vše, co v sobě nese výraz, že má někdo „dobré srdce“ – je milý, empatický a otevřený ostatním lidem, to vše prochází nitrem člověka. Dětem, které porušují hranice, nabízíme psychologickou péči. To ale vykazuje dost omezené výsledky, protože добрota musí vycházet z člověka, ne z morálních pouček, ani ze strachu před trestem a vyloučením, ale ze srdce... (Juul 2018, s. 39 – 42)

1.7 Empatie a kvalitní prostředí pro výuku a rozvoj

Je těžké dosáhnout dobrého prostředí pro výuku a rozvoj. Důležité je, aby život dětí v mateřské škole a škole, který je pro děti první větší společenství mimo rodinu, byl založený na přátelství a vzájemném respektu. Zde se totiž může rozvíjet empatie, pozornost a pochopení.

U problémových dětí si nestačí pouze promluvit, je potřeba pracovat přímo s dospělými v jeho blízkém okolí, protože právě jejich způsob soužití s dítětem rozhoduje o tom, jestli bude dítě v chování pokračovat, nebo mu dospělí pomůžou se z destruktivního chování vymanit.

Je nutné, abychom učitele naučili vystupovat přítomně a s osobní autoritou. Potřebují rozvíjet spočínutí v sobě a svůj vlastní úsudek. Učitelé by měli mít kromě kvalitního odborného vzdělání ve vyučovacích předmětech i tuto osobní autoritu a autenticitu. Děti potřebují rozvíjet empatii, pozornost a spočínutí v sobě, a kontakt s učitelem a trénink je v tom posilují.

Rodiče hledají způsoby, jak naučit své děti odpovědnosti. Mnoho rodin tento problém řeší podílem na domácích pracích – vynášení odpadků, úklid zahrady, pomoc s přípravou jídla. Jakkoliv jsou tyto práce důležité pro chod domácnosti, nemají žádný pozitivní vliv na vštěpování pocitu zodpovědnosti. Naopak někdy vedou až k hádkám a hněvu. Trápí se rodiče i děti. Výsledkem při naléhání na tyto požadavky může být poslušnost, nikoli zodpovědnost, protože zodpovědnost nelze vnucovat. Zodpovědnost vyrůstá zevnitř, lze ji žít a směřovat na základě hodnot, které rodina přijala, jako je úcta k životu a zájem na tom, aby se lidem dařilo, soucit, oddanost a péče... Děti mohou udržovat osobní čistotu a uklízet pokoj, a přesto se mohou rozhodovat nezodpovědně. To platí hlavně pro ty děti, kterým dospělí neustále říkají, co mají dělat, a mají malý prostor rozhodovat se sami za sebe a vytvářet si vnitřní normy.

Vnitřní emoční reakce dětí na způsob, kterými jsou vychovávány, určuje, na kolik se naučí to, co je učíme. Hodnoty totiž nelze učit přímo, dítě je vstřebává a stávají se jeho součástí pouze procesem identifikace a napodobováním osob, které si získali jejich lásku a úctu. (Juul 2018, s. 43 – 45; Haim 2015, s. 29)

1.8 Zdraví a nemoc

„Zdraví je nejen hodnotou individuální, má i hodnotu společenskou, protože je důležité pro ekonomický a sociální rozvoj společnosti. Zdraví je výsledkem mnoha vztahů, které člověka řadí do širšího lidského společenství. Péče o zdraví připadá společnosti, ale v první řadě, kdo se o své zdraví stará, je člověk sám. Péče o zdraví je široce pojatý souhrn zdravotnických, organizačních, ekonomických a dalších prostředků, opatření a aktivit. Jejich smyslem je chránit, upevňovat, rozvíjet a navracet lidem zdraví. Péče o zdraví nespočívá pouze na systému zdravotní péče, ale jeho základ je v rodinách, školách, na pracovištích.“ (Vrtišková 2012, s. 15)

Pokud lidé přecházejí ze situace zdraví do situace nemoci, znamená to pro ně velké množství neznámého, se kterým se obtížně vyrovnávají. Nemoc do života vnáší změnu životního stylu, životního pořádku a mnoho problémových situací, jako například jestli podstoupit další zákrok, podrobit se nepříjemnému vyšetření a podobně. Nemoc též vyvolává stavy frustrace a deprivace, protože se stává v životě člověka nepříjemnou překážkou. (Vrtišková 2009, s.187)

1.9 Podpora zdraví

„Na zdraví lidí má pozitivní nebo negativní vliv celá řada faktorů, podle WHO to jsou faktory sociální, biologické a ekonomické. Cesta ke zdraví nevede pouze přes „přilévání“ peněz do zdravotnických služeb, ale vyžaduje účast celé společnosti, všech odvětví, všech úrovní veřejné správy na zlepšení zdraví celé populace a zahrnuje i boj proti chudobě. Vzájemnou spolupráci resortů může např. potravinářský průmysl kvalitou vyrobených potravin ovlivnit zdraví lidí a snížit obezitu lidí. Také energetická, dopravní, finanční politika a tyto všechny politiky by měly být posuzovány tak, zda nemohou mít sekundárně vliv na zdraví člověka“ (Vrtišková 2012, s. 29)

Důležitost prevence uznává většina lidí. Preventivní opatření ale často lidé přijímají neochotně, nebo na něj nedbají. Lidé se často domnívají, že jím určitá nemoc nehrozí a nemají potřebu preventivně navštívit lékaře. Výchova ke zdraví je proto důležitou součástí života. Má za úkol změnit chování lidí tak, aby si uvědomili nutnost přechodu z léčení nemocí do oblasti podpory zdraví a prevence. Odpovědnost za zdraví je závislá na vlastním přesvědčení a postoji ke svému zdraví. (Vychovakezdraví – podpora zdraví)

„V ČR existuje od roku 2010 ucelený program primární prevence kuřáctví pro základní školství. Na I. stupni základní školy je program primární prevence tvořen programem pod názvem

"Normální je nekouřit". Tento program volně navazuje na program používaný v mateřských školách pod názvem "Já kouřit nebudu a vím proč" a program "My nechceme kouřit ani pasivně". Na II. stupni základní školy navazuje program "Kouření a já". Programy byly vytvořeny ve spolupráci zdravotnických a pedagogických pracovníků, což programy předurčuje k jejich vysoké kvalitě. Uceleným programem primární prevence kuřáctví se tak stává Česká republika světovým unikátem.“ (Vychovakezdravi – informace pro pedagogy)

1.10 Diabetes mellitus (úplavice cukrová)

Diabetes je pro svůj vysoký výskyt v populaci pokládán za civilizační onemocnění. K jeho vzniku ve většině případů přispívá život ve stresu, nadměrný příjem energie, nevhodné složení potravy a nedostatek pohybu. Všechny faktory vedou k obezitě. Nevhodný životní styl může vznik diabetu uspišit a komplikovat průběh onemocnění. (Vágnerová 2014, s.92, Ikem – diabetes mellitus)

„Podle definice WHO je diabetes závažné, chronické metabolické onemocnění mnohočetné etiologie, charakterizováno zvýšenou hladinou krevního cukru s poruchou metabolismu cukrů, tuků a bílkovin jako následek defektu v inzulinové sekreci.

Bezprostřední příčinou vzniku je nedostatečný účinek inzulinu.

Pokud hladina krevního cukru v krvi poklesne na tak nízké hodnoty, že již není pokryta energetická potřeba mozku, hovoříme o hypoglykémii. Klinické příznaky se objeví tehdy, když dojde k nedostatečnému zásobení mozku glukózou, protože mozkové buňky jsou schopny energeticky využívat pouze glukózu. Nedostatek glukózy vede poškození neuronů, někdy dochází k jejich úplnému zničení.

Základní příznaky: *pocit slabosti, závratě, ospalost, únava, bledost, studený pot, zvýšená tepová frekvence, zmatenost, dezorientovanost, poruchy vědomí, neklid, třes končetin, porucha tvorby a porozumění řeči, agresivita. Hypoglykémie přepadne člověka náhle, rychle se zhoršuje schopnost požádat o pomoc, poté také schopnost reagovat na oslovení.*

Terapie *je založena na přívodu glukózy. Jestliže je nemocný ještě při vědomí a může polykat, podává se např. kostka cukru, čokoláda. To je možné do chvíle, než se začne rozvíjet porucha vědomí (pak by již cokoliv per os mohlo způsobit dušení). “ (Vrtišková 2012, s. 77 - 89)*

2. Popis projektu

Projekt je vytvořen na jeden celý den a rozdělen na dopolední a odpolední aktivitu.

Autentičnost celého projektu spočívá v tom, že dítě na situace, kterým bude vystaveno, není nijak připraveno, ani upozorněno. Děti budou v intervalech postupně vyslány na všem známou cestu přibližně 2 km. Bude jim sděleno, že jejich úkolem je zapisovat si po cestě, jaká zvířata potkají – cílem této aktivity je pouze probudit v dítěti zájem o okolí.

Děti budou samostatně vyslány na běžnou trasu s jiným úkolem, než je: „připrav se, něco se bude dít!“ Po cestě každý z nich prožije projektem sehrané situace, a je jen na něm, jak se v danou chvíli zachová. Na cestě je ovlivní tyto tři situace: ležící člověk na zemi, mladý muž na lavičce jim nabídne drogu a potkají člověka se štěňátkem, který se je bude snažit odvést.

U každé situace budou přítomni kvalifikovaní lidé od projektu, kteří budou na průběh dohlížet zpozzdálí, v případě rozrušení dítěte zasáhnou. V cíli trasy na ně bude čekat známý pedagog, a až dorazí i poslední účastník, odeberou se na půdu školy.

Po skončení venkovní části projektu se žáci shromáždí ve třídě a třídní pedagog představí vedoucí projektu, která dětem vysvětlí, proč a odkud k nim dorazila. Zeptá se, jestli při počítání zvířátek narazili na něco neobvyklého, či jestli se jim jen něco nepříhodilo.

Žáci by měli identifikovat všechny tři situace, o kterých se bude posléze hovořit.

Žákům by se měli představit všechny zainteresované osoby, se kterými přišli do styku. To znamená, že v případě rozrušení teď opravdu poznají, že vše, co se stalo, byla pouze fikce. Představí se člověk předstírající záchvat, tak osoba nabízející drogu, i člověk, který se je snažil, či se mu dokonce podařilo, je odvést.

Poté bude na programu rozebrání jednotlivých situací s dětským psychologem, policistou, popřípadě dalšími profesionály, kteří žákům podají podrobné instrukce, jak se ve kterou chvíli zachovat, čemu se vyvarovat, a jaké další možnosti jsou v určitou situaci nasnadě.

2.1 Cílová skupina

Projekt je určen pro žáky prvního stupně základní školy (čtvrtá a pátá třída).

Kapacita dětí pro projekt je omezená kvůli časové náročnosti, jak na intervaly chůze, tak možné komplikace na trase – (kapacita maximálně 25 žáků) Od prvního po posledního žáka by měla být trasa absolvována přibližně za 2 hodiny – žáci vyrazí samostatně, ale jsou rozděleni do pěti skupin po pěti, na konci trasy budou v těchto skupinách opět odvedeni zpět na půdu školy.

2.2 Harmonogram dne

- Projekt není možné realizovat za příliš nepříznivého počasí. Děti by měly být připraveny dle meteorologické předpovědi např. na slabou přeháňku či mrholení. Při nepříznivém počasí bude projekt odložen, a žáci ten den pokračují ve výuce. Projekt nelze přesunout na půdu školy, a jeho průběh žádným způsobem přizpůsobit vnitřním podmínkám.

7:00 Příjezd týmu z projektu do školy

V tělocvičně školy se sejde celý tým pro realizaci projektu včetně žáků střední školy, figurantů a učitelů.

Všichni figuranti – herci projektu, budou proškoleni o jejich dialogích s žáky a chování už z předešlých dní.

Studenti ze spolupracující školy budou instruováni ohledně dohledu a dozoru na děti během trasy, pokud bude nějaké dítě z jakéhokoli důvodu rozrušené, plativé, přistoupí k němu, představí se, vysvětlí situaci a zavolají třídnímu učiteli s tím, že dají dítěti telefon, aby mohl s učitelem mluvit, uvěřil situaci a se studentem za ním odešel.

Učitelé budou mít rozděleny úkoly jak ve škole, tak v terénu podle potřeby a situace.

7:45 Zahájení hodiny pedagogem

Hodina bude zahájena běžným způsobem v běžnou dobu jako každý obvyklý den.

8:00 Vysvětlení dnešního programu a oznámení trasy s cílem studia zvíře

Učitel žákům vysvětlí, že se jejich škola účastní projektu o rozmanitosti zvířat. Že se projektu účastní více škol a každý má na starost jinou část města. Že jejich škola jde trasu z (bodu A do bodu B) a cestou si budou zapisovat každé zvíře, které potkají. Ať už jde o psa na vodítku, ptáka, veverku...

8:30 Přesunutí do šaten, příprava na venkovní pochod v závislosti na počasí

Žáci budou rozděleni na pět skupin po pěti žácích kvůli plynulosti a čekání. Tyto skupinky budou po absolvování trasy do cíle vracet zpět na půdu školy studenti.

Projekt bude realizován téměř za každého počasí, mírný déšť nevadí, žáci jdou trasu dlouhou 2 km. Běžně ze školy domů musí za každého počasí tak jako tak. V dokumentu ohledně souhlasu zákonného zástupce s vřazením dítěte do projektu měl rodič ohledně vhodného oblečení na pochod za každého počasí instrukce.

Protože budou děti vysílány na trasu v různých časech, nikoli najednou, budou ve třídě s učitelem, který povede volnou, tvořivou hodinu např. malování na společný velký papír. Při této činnosti mohou děti pozvolna odcházet do šaten a na trasu projektu. (Děti, co se z projektu budou po skupinách vracet, budou zbylý čas, potřebný pro dokončení projektu všech, trávit v klubovně školy podobně nenáročnou činností, jakou svůj den začaly.)

8:45 Shromáždění před půdou školy

Všichni žáci budou mít sraz na hřišti školy.

8:50 Seřazení, spočítání žáků pro vyslání na cestu

9:00 Děti začínají být v intervalu 5 minut vyslány na trasu

9:15 – 11:00 Shromáždění dětí, volná zábava po čas, než dorazí zbytek spolužáků (louka v parku)

11: 10 Seřazení, spočítání žáků pro společnou cestu zpět do školy

Protože zbytek žáků, kteří figuranta se štěnětem odmítli, urazili delší kus cesty od školy, vyzvednou spolu s učitelem na cestě zpět ostatní žáky a třídního učitele a společně se všichni vrátí do školy.

11: 30 Návrat do školy (třídy) instrukce ohledně odpoledního programu

Protože jsou ve skupině i žáci, kteří odešli za štěňaty, je potřeba všem ostatním vysvětlit ve zkratce situaci. Třídní učitel žákům sdělí, že sčítání zvěře nebyl primární úkol jejich procházky, že šli jakousi stezkou s náročnými situacemi, a že si o všem řeknou až po obědové pauze v jednu hodinu v tělocvičně. Žáci po takto krátkém úvodu do situace budou mít hodinový prostor při obědě, kdy mohou s ostatními žáky probírat, o co asi může jít, kdo co potkal, jak se zachoval.

Nechá se pracovat dětská představivost a očekávání od odpoledního programu.

12: 00 Obědová pauza a přestávka

Oběd ve školní jídelně jako obvykle, přestávka a přesun ve stanovený čas k tělocvičně školy.

13:00 Shromáždění v tělocvičně školy

13:15 Vysvětlení celé situace, které byli žáci vystaveni, představení herců daných situací a ostatního personálu, který byl na cestě přítomen.

14:15 Rozloučení se studenty SŠ a jejich odchod.

14: 30 Rozbor dopoledního programu s profesionály v oboru.

15:30 Přestávka, (WC, svačina).

15:50 Ukázky resuscitace od záchranné služby + otázky žáků.

16:30 Volný prostor pro otázky od žáků směrem k člověku se závislostí z K-centra a sociální pracovníci.

17:00 Shrnutí programu, pohovor s žáky (jejich dojmy).

17:30 Rozdání pamětních listů, závěrečné poučení.

17:45 Rozloučení s projektem a poděkování.

18:00 Rozchod do šaten a domů.

2.3 Personální zajištění

Na projekt bude dohlížet pedagogický sbor, který bude v čele s tvůrcem projektu koordinovat ostatní personál ve škole i venku v terénu.

Na realizaci venkovních situací připravených pro žáky se bude podílet střední zdravotnická škola nebo sociální škola. Studenti budou dohlížet přibližně po 50 metrech na celou trasu, kterou žáci půjdou (v závislosti na volbě trasy a terénu). Všichni členové týmu budou starší osmnácti let a jejich hlavní organizací bude mít na starosti pedagog z dané spolupracující školy. Na pozdější rozbor situací, již na půdě školy, budou přizváni pracovníci z K-centra (centrum pro drogově závislé) a též bude přizván zodpovědný vyléčený narkoman, který dětem sdělí jeho negativní zážitky, popřípadě zdravotní problémy, se kterými se nyní po užívání drog musí potýkat.

Protože žáci na trase potkají i člověka, který bude předstírat hypoglykemický záchvat, budou přizváni pracovníci rychlé záchranné služby, kteří žákům vysvětlí, jak se zachovat v různých životech ohrožujících situacích, podělí se o jejich dramatické zážitky a šťastné konce, kdy někdo duchapřítomně zareagoval.

S žáky bude pohovořeno i o muži, který je pod záminkou štěnat chtěl odvést. Toto bude mít na starosti sociální pracovník z odboru sociálně právní ochrany dětí.

- Pedagogický sbor = 4 osoby
- Studenti SŠ + kantor = 30 osob
- Realizátoři sebraných situací = 3 osoby
- Zdravotnická záchranná služba = 2 osoby
- Sociální pracovnice = 1 osoba
- Pracovníci K-centra = 2 osoby
- Abstinents (vyléčený narkoman) = 1 osoba

2.4 Popis situací

V této kapitole popisují průběh náročných situací. Toho, jak se má který člověk z personálu projektu chovat, a co má dělat. Popisují zde i správnou reakci žáka na danou situaci.

• LEŽÍCÍ ČLOVĚK NA ZEMI

Ne vždy je bezvládné tělo na zemi známkou opilství či narkomanie. Může jít o životu nebezpečný záchvat epilepsie či cukrovky a vždy je na místě požádat kolemjdoucího, aby člověka zkontroloval, popřípadě zavolal linku 155.

Figurant si lehne na zem v rušnějším místě trasy. Ideální místem se jeví ulice u parku, kde jsou místa k sezení. Na lavičce poblíž figuranta bude sedět personál projektu, který se bude jevit např. jako pár. Figurant by měl být upozorněn ostatními pořadateli na správný okamžik, kdy přichází žák, kdy si lehnout, aby se ho nechystali zachraňovat kolemjdoucí, který o projektu nevědí. Neměl by si lehat do spící polohy, aby na žáka nedělal dojem spícího.

- ✓ **SPRÁVNÁ REAKCE:** Žák by měl přistoupit k bezvládnému tělu, snažit se ho oslovit, zatřást s ním. Též oslovit dospělé kolem jdoucí, popřípadě blízko sedící personál (žák netuší, že jsou součástí projektu), aby mu se situací pomohli. **Vždy oslovovat konkrétního člověka. Dav na prosby a výkřiky o pomoc bez konkrétního zaměření oslovaného reaguje velmi zřídka!** Pokud dítě projeví nějakou vstřícnou aktivitu k figurantovi, nebo kolemjdoucím, figurant by se měl začít „probouzet“ a poděkovat za ochotu pomoci, že pravděpodobně omdlel, že si sedne zde na lavičku a zavolá manželce. Situace bude ukončena tímto způsobem z důvodu rychlejší plynulosti, aby se žáci při řešení situací nestřetli.

Pokud žák nijak reagovat nebude a situaci přejde, personál si ho po jeho průchodu zapíše a při rozboru situací v odpoledním programu bude dotazován. Např. Jak se cítil, když procházel kolem toho těla apod.

• MLADÝ MUŽ NA LAVIČCE NABÍDNE DROGU

Každý z žáků se cítí na chvíli zajímavý, když ho osloví někdo ze starších vrstevníků. Rázem se cítí být také tím starším, líbí se mu, že je osloven, tím pádem pro staršího asi něčím zajímavý. Honí se mu v hlavě „kamarádi by asi koukali, že si se mnou starší kluci povídají a kamarádím se s nimi“. Co vše je ale dítě ochotno udělat a zkusit pro přízeň někoho staršího?

Figurant bude v parku postávat opřený o strom a kouřit cigaretu. Kolem by měla po chvíli procházet žena také z řad personálu. Figurant žáka osloví, když kolem něj bude procházet. „Ahoj, já tě znám, ty chodíš do pátý na ???? (název školy nebo ulice), že jo? Občas tě tam vídám. Čekám tady na kámoše, jezdí na skejtu, Tomáš, neznáš ho? ... Nechceš si potáhnout cígo?

- ✓ **SPRÁVNÁ REAKCE:** Žák by měl figuranta pozdravit, aby se popřípadě nedočkal pokřikování, důrazně říct že nechce a pokračovat v cestě. **Pokud je člověk s drogou jakkoliv neodbytný, přidat se na své cestě k dospělému člověku procházejícímu kolem, nebo vzít do ruky mobilní telefon a předstírat příchozí hovor: „Ahoj mami, jo už jsem na cestě, právě jdu parkem, budu tam za minutu.“**

Pokud se s dá s figurantem žák do řeči, ale kouřit odmítne, figurant by měl hovor s žákem co nejrychleji ukončit hovor pro správnou plynulost projektu např.: „Kámo sorry, píše mi Tomáš, že se někde rozmáznul na tom skejtu, tak já běžím za ním, třeba jindy, měj se.“

Pokud se žák s figurantem dá do řeči a bude svolný ke kouření, měla by zasáhnout procházející žena z řad personálu, vynadat figurantovi, že nesmí nabízet takové věci dítěti, pohrozit oběma policií, popřípadě zavoláním do školy. Pro plynulost trasy žena pouze pohrozí a řekne žákovi, ať kouká jít rychle pryč, nebo si volání policie rozmyslí.

Chování žáků si bude zapisovat žena – pouze chtěl kouřit x odešel. A při rozboru v odpoledních hodinách budou tito žáci více dotazováni na pocity ze zkušenosti, proč je správné odejít a co se jim honilo hlavou.

○ ČLOVĚK SE ŠTĚŇÁTKEM

Jedna z běžných praxí pedofilů – nalákat oběť na něco roztomilého. Bohužel velké procento oslovených dětí zapomíná, že maminka říká „nebav se s cizími lidmi“ a bez váhání s člověkem odchází...

Figurant se štěňátkem nebude mít pevné místo pro sehrání situace. Bude procházet ve třetí části trasy v závislosti na tom, jestli s ním bude nějaké z dětí odcházet a také proto, že psa venčí, tudíž je v pohybu. Figurant při střetu dítě osloví: „Ahoj, venčím tady štěně naší fenky Daisy, nechceš si ho pohladit? Daisy má hodně štěňátek, chceš je vidět? Dal bych ti jedno klidně domů, zrovna už se vracím, tak jestli chceš, pojď se mnou, ukážu ti je. Mám tři šedá, tři černá a dvě jsou hnědá s černými tlapkami...“

- ✓ **SPRÁVNÁ REAKCE:** Dítě by nemělo s člověkem nikam chodit! Cizí psy nehladit, protože je nezná, nezná jejich zdravotní stav ani povahu. Pokud se ale jedná o štěně, troufám si říci, že 50 % dětí si štěňátko pohladí, protože je roztomilé a budou dál pokračovat v cestě se slovy odmítnutí dalšího kontaktu. Ani na druhé z reakcí není mnoho špatného.

Pokud je dítě k odchodu s figurantem za dalšími psi svolné, figurant pokračuje dále v hovoru a vede dítě na určené místo, kde bude třídní učitel shromažďovat právě tyto děti. Třídní učitel nebude situaci nijak do hloubky s každým nově příchozím žákem probírat, nebude v tuhle chvíli působit ani nijak nepřístupně a našťavaně! Při příchodu každého žáka přivítá větou typu: „To jsi nečekal, koho tady potkáš vid', to byl Tondo takový test, jestli s pánem odejdeš za pejsky, to přeci nejde, aby si chodil někam s lidmi, které neznáš.“ Dál situaci nebude řešit, nabídne svačinu a volnou zábavu, než přijdou ostatní.

2.5 Výsledky a závěry projektu

Výsledkem projektu by mělo být autentické seznámení dítěte s náročnou životní situací. Dítě by po absolvování mělo znát, jak se zachovat v situacích, které mu byly modelově předloženy pro prožití. Měl by si z nich odnést maximum po stránce psychické, jakožto vštípení určité emoce, prožitku, spojeným se správným, již automatickým jednáním. To bez váhání použít v reálném čase a běžném životě.

Dítě by si mělo z projektu odnést potřebné informace o možnostech jednání v náročné životní situaci. O jednání správném i špatném, a tato jednání by měla být s dítětem rozebrána, vysvětlena a odborně podložena. Cílem projektu je též zvýšit povědomí dětí o sociálně patologických jevech. Tyto patologické jevy budou demonstrovány při samotné cestě dítěte projektem a posléze budou rozebrány s profesionály tudíž se domnívám, že z tohoto hlediska si žáci z projektu odnesou maximum.

Dítě by mělo být připraveno pohotově zareagovat v případě zdraví ohrožující situace, např. při zkolabování člověka na ulici. Všechna rizika a postupy by mu měly být předány v rámci seznámení se složkami integrovaného záchranného systému.

Jelikož je projekt na realizaci opravdu náročný, může být problém mnoho faktorů. Důležité je nepodcenění přípravy všech participujících jedinců, což považuji za nejdůležitější, a zároveň nejtěžší. Aby byl projekt realizovatelný, je na něj potřeba přes 40 jedinců. Sejdou se lidé různých profesí, zkušeností, angažovanosti a charakteru, kteří spolu budou muset vytvořit dobře pracující celek, který bude schopen zabezpečit plynulost na trase za poznáním náročných

životních situací, bezpečí dětí, autentičnost dané situace a posléze i její rozbor.

Dalším z problémů může být chuť dětí do absolvování trasy, jejich aktivita v různých situacích a disciplína. Nikdy nemůžeme vědět, jestli se tři žáci nerozhodnou bojkotovat jakoukoli venkovní aktivitu a v domnění, že nejsou pod dohledem, prostě odejít z trasy na lavičku a neúčastnit se.

Angažovanost dětí může pokulhávat i při následném rozboru na půdě školy. Nemusí být aktivní a z rozboru se rázem může stát výklad bez špetky náboje a děti začnou zlobit. Řešením dětské disciplíny by mohla být dostatečná motivace pro nejúspěšnějšího hledače. Například, výběr jedné hodiny z rozvrhu, jako prostor pro vlastní aktivitu vymyšlenou výhercem.

Špatné počasí je dalším z velkých problémů, které mohou nastat. Pokud se bude jednat o mlhu, slabý déšť, tzn. o počasí, kdy je projekt ještě realizovatelný, může to mít vliv na naladění žáků na pochody venku, na jejich reakce. Jinak budu reagovat v pochmurném počasí na člověka, co kouří a nabízí mi cigaretu. Jinak na něj budu reagovat, když ptáci zpívají a vše je zalité sluncem.... Pokud bude natolik špatné počasí, že se projekt bude muset zrušit, je zde velká časová ztráta všech lidí, kteří se na projekt připravovali, vložili do něj energii a svůj čas.

Pokud se všichni odpovědní jedinci zachovají ve správnou chvíli tak jak podle harmonogramu projektu mají, budou ten den pracovat se zápallem, humorem a vloží do situací hereckého ducha, věřím, že by vše proběhlo hladce. Děti strhne atmosféra, do projektu se ponoří díky energii těch, co projekt realizují a všichni si ze dne odnesou nevšední zážitky a mnoho nových nabytých vědomostí, které budou moci použít ve chvíli, kdy ostatní nebudou vědět co dělat....

Seznam použitých zdrojů

HAIM, G., 2015. *Umění komunikace s dětmi*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0926-3

JUUL, J., 2018. *Trénink a empatie u dětí*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1278-2

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., 2003. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-771-X

VÁGNEROVÁ, M., 2014. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0696-5

VÍTKOVÁ, M., 2004. *Integrativní speciální pedagogika*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-071-9

VRTIŠKOVÁ, M., 2012. *Zdravotní nauky*. Praha: Vyšší odborná škola sociálně právní. ISBN 978-80-87779-01-9

VRTIŠKOVÁ, M., 2009. *Teorie a metody sociální práce*. Praha: Vyšší odborná škola sociálně právní. ISBN 978-80-7399-877-6

Kurikulum nekuřácké výchovy. In: *Výchova ke zdraví* [online]. [cit. 2019-08-15].
Dostupné z: <http://www.vychovakezdravi.cz/clanky/informace-pro-pedagogy.html>

Diabetes mellitus – cukrovka. In: IKEM [online]. [cit. 2019-08-21].
Dostupné z: <https://www.ikem.cz/cs/diabetes-mellitus-cukrovka/a-2654/>

Podpora zdraví v ČR. In: *Výchova ke zdraví* [online]. [cit. 2019-08-22].
Dostupné z: <http://www.vychovakezdravi.cz/clanky/podpora-zdravi-v-cr.html>